

Vicinum nemus augustae cantabo Viennae.

Pierides, namque juvat regina exaniam!

N E M U S

Ister ubi caput imperii praeterfusa nebem,

E lymphas specula sub rivis pendula pendit

URBI VINDOBONENSI PROXIMUM

Maenia, et diversis in aula palatia lectis:

Proinde coronatum, multa vulgo

VULGO

Accola caespere caput offert insula sedi.

Hic est illa feris P R A T E R.

Silva, rubis horrens et densis in via dumis:

Huc aditus vulgo vetiti, solique patebant

Tunc venaliter pro sacro moribus vulgi:

Nunc sacra, magnanimo IOSEPHI manere Divi,

Laetitia populi, sua cui dedit omnia, sequi:

Nil praecive sibi, nil regum ex sortibus reservans,

Dulce nect, et Superis manus commune beandi

Humanum genus, Augustis omne iussibus ejus,

Ejus ad exemplum nemus accessibile cunctis,

Aequis omnigenam gentem complectitur umbris,

Vernantique sinu laetantem colligit orbem.

LIBRI VINDOBONENSIS PROXIMUM

V U L G O

P R A T E R.

Vicinum nemus augustae cantabo Viennae.

Pierides, nemorumque juvet regina canentem!

Ister ubi caput imperii praeterfluit urbem

E lymphae speculo sub ripis pendula reddit

Moenia, et inversis innixa palatia tectis: 5

Fronde coronatum, multa rate ditibus undis,

Accola caesareae caput effert insula sedi.

Hic est illa feris habitata et inhospita quondam

Silva, rubis horrens et densis invia dumis:

Huc aditus vulgo vetiti, solique patebant 10

Tunc venatrici pro saeculi moribus aulae;

Nunc sacra, magnanimo IOSEPHI munere Divi,

Laetitiae populi, sua cui dedit omnia, seque,

Nil prae cive sibi, nil regum ex sorte reservans,

Dulce nisi, et Superis munus commune beandi 15

Humanum genus. Augustis nunc jussibus ejus,

Ejus ad exemplum nemus accessibile cunctis,

Aequis omnigenam gentem complectitur umbris,

Vernantique sinu laetantem colligit urbem.

Grandis in ingressu plani patet area campi, 20
Gramine luxurians, amplo quam terminat arcu
Densus et enodi pubescens stipite lucus.

Hunc super extollunt veteranae culmina stirpes:
Vitibus implexae ramos silvestribus ulmi,
Quaeque colit bicolor vicinos populus amnes. 25

Hinc aditus seni se vasta per ostia pandunt,
Quotque patent aditus, oculis tot silva dehiscens
Exhibet attonitis penitus protenta theatra.
Disscidit ingentes hos gnava securis hiatus,
Visus in immensum quo circum porrigeretur. 30

Cernes per scenae placidos errare recessus
Longa juvencarum cum tauris agmina; cernes
Turbis urbicolum mediis se ferre gregatim
Cervos, quos cicures hominum consortia crebra
Fecerunt, positoque pati docuere pavore 35
Mulcentem dextram, nec non accedere mensis,
Innocuoque dapes porrectas prendere labro.

Visi et setigeri per prata viasque vagantes
Cum catulis propero pede pone sequacibus apri:
Bruta sed haec animos nunquam positura feroces 40
Una FRANCISCUS jussit sterni omnia strage,
Venantum aversans mitis fera gaudia caesar,
Funestumque ulli detestans pectore ludum.

Illam per evulsae spectantibus ostia silvae

Se vice tergemina regio circumscita monstrat, 45
 Et totidem semet veluti collecta videndam
 Praebet imaginibus. Radiantes Iridis arcu
 Mille vides varios rus dulce referre colores:
 Nunc flavas segetes, fusco nunc pinguis sulco
 Jugera, nunc laete ridentia prata virore, 50
 Atros jam saltus, crocei jam regna Lyaci,
 Jam nitidas circum dispersa mapalia villas,
 Denique longinquos, montum juga caerulea, fines.
 Haec inter crebro splendentibus emicat undis
 Danubius, latosque illic diffusus in amnes 55
 Riparum lambit sinuamina cunctabundus,
 Invite veluti linquens felicia Tempe.

Arduus ad laevam surgit, mundoque coevum
 Nubibus involvens culmen, circumspicit alto
 Ima supercilio Cetus mons inclytus uvis, 60
 Vina quibus coquit assiduus sol nobiliora,
 Exiles hinc inde casae stant vertice summo:
 Casta sacerdotum fuerant habitacula quondam:
 Illis hortus inops inopem circumscitus aedem
 Et celso cinctum nemus irremeabile muro 65
 Mundus erat totus, vel vivis triste sepulcrum.
 Hos intra muros, his montibus in sua saevi
 Corpora, pallentes, Erebiq̃ue elinguibus umbrisq̃ue
 Persimiles, aevum flevē, nefasq̃ue piarunt.

Et sibi praesentem semper meditando tuentes 70
 Venturam mortem, spreta praesente futuram
 Vixerunt vitam. Procul hinc ea taedia vitae.
 Te, quo mille modis aevo fugiente fruare,
 Tergemina invitant amplarum strata viarum,
 Seque viae comites praebent utrinque quadrino. 75
 Ordine castaneae, quae tractibus infinitis
 Arctato ad sensum coeunt cum calle, sibi quae
 Brachia tendendo foliis umbracula texunt.
 Istis arcentur solares desuper aestus,
 Perradiansque dies, blando moderata virore, 80
 Callibus inducit tractum de fronde colorem.
 Qua patet, ingentis speciem nemus induit horti,
 Cui simul illecebras ars et natura ministrant.
 Dextrorsum, qua parte diem sol fluctibus effert,
 Extremam penitus nemoris porrectus ad oram 85
 Infinitus abit lato cum tramite xystus.
 Contextum ramis et viva fronde lacunari
 Mobile si xysti subeas; en! abdita silvae,
 Elysiique patent secessus. Exulat inde
 Quae nemorum residet nox formidanda profundis, 90
 Et caecis habitans silvarum anfractibus horror.
 Obtutus quoquo flectas: nemus officiosa
 Hospitis ora refert, et laetis feta tabernis
 Umbra vocat. Surgunt isthic, adduntque nitorem

Parjete concinne picto coenacula pratis, 95

Innumerisque movet suspensas aura popinis

Munera spondentes hederas et gaudia Bacchi.

Culmina fumosae promunt ibi nigra culinae:

Hic hiemem substructa solo cellaria condunt,

Et super ingestus custodit frigora cespes. 100

Sumendis sub dio epulis aeraeque salubri

Agrestes en! prata toros mensasque ministrant.

Et qua parte nemus rarescens parciter umbras

Insternit campo: nemoris radicibus esi

Procrescunt pictis incincti sepibus horti; 105

Utque, ceu proprios, alis gallina tuetur

Suppositos fetus: validis sic silva lacertis

Turbinis a rabie nascentes protegit hortos.

Insolitum visu! nemus, horti, pascua, pagus,

Et simulacrum urbis spatio sociantur eodem. 110

Hac e congerie simul atque elabere rara;

Sobria te silvae, multoque severior umbra

Excipit. Arboreae, quae praeterlapsa manendo

Saecula vicerunt, stant moles, montibus aequae,

Et sub maternis lento conamine ramis 115

In seros surgunt venturi temporis usus

Frondiferae proles. Haeret confusa pudore

Mens, hominum fluxasque vices festinaque fata

Tanto componeus aevo, tantaeque veretur

Exanimem molis conterrita majestatem! 120

Mille sed illecebris speciem natura severam

Lenivit nemoris, rivali doctius arte

Dulcia proficuis miscens, sublimia puleris.

Quae modo fronte gravi terret, mox fascinat ore

Laetis arridens genialis silva viretis, 125

Graminea nunc planitie, velut arte locatis

Arbustis, vivi procrescit scena theatri;

Nunc sese ambiguo densant fruticeta meatu,

Et volupes umbris condunt panduntque vicissim

Jam convergendo, jam divergendo recessus: 130

Qualibus aut recubant, tenuesve feruntur ut aurae

Pacifica Elysii ducentes otia manes.

Alternant pratis viridi caligine mersis

Prata superfuso radiantia luminis auro,

Lenibus et tumulis placido sinuamine valles, 135

In modicos aequor campi dum surgit acervos:

Iris ceu positus pontus pacatior undat.

Mollis, et instrato tanquam gradiere tapete,

Luxurioso herbis, et florum divite gemmis,

Calce premens teneras, quas cornu fudit odoro 140

Chloris opes, queis vineta nitet, spiratque Napaeis

Caesaries, Dryadumque halant in vertice sarta,

Dum plaudunt, satyro calamos inflante, choreas.

Aethere, qui Superum stellata per atria fragrat,

Illapso veluti silvae, circumfluus ibis, 145
 Balsameis vescens auris, et odoribus innans,
 Quos verni excutiunt zephyri praedonibus alis.
 Afflatus inter tepidos, lenesque susurros
 Aurarum cunctans incedes, perque canoros
 Alituum cantu frutices; avida hauriet auris 150
 Diffusum liquidi per vastos aëris orbes
 Luscinae melos, et sensus libata per omnes
 Singula titillans vadet per membra voluptas.
 Sic ibis major mortali, teque deorum
 De numero credens, dum se sub pectore sensus 155
 Altior humano versat. Vos invoco testes,
 O vates patrii! solito quos fervidiore
 Isthic amplexu Pindi dignantur alumnae,
 Et propiore quibus praecordia numine Phoebi
 Ignescunt, atque in carmen venit impetus ultro. 160
 Vos quoque pictores! quibus hic aut arborearum
 Gratia formarum, stirpumve simillima monstris
 Forma, senesque libri verrucae, alvusve dehiscens
 Materiam praebeant arti, quae scite imitando
 Naturam in vitiis quoque pulcram, nescio quam 165
 Vi magica nemora et campos penetralibus infert,
 Et gustanda domi longinqua dat otia ruris.
 Vos etiam o, miseros nimium, testamur amantes!
 Qui, frustra, spretos ignes nisusque placendi

(Ut demens amor est) caecis et inanibus umbris, 170
 Stirpibus aut surdis questi, vel qui meliori
 Sorte secundatos isthic, altumque tacendos
 Mutis securi latebris mandastis amores!
 O ipsa, dices, has quisquis adiveris oras,
 O ipsa dignam silvarum praeside sedem! 175
 Qua niveis aurata humeris pendente pharetra,
 Vinetaque puniceo suras regina cothurno,
 Excieatque feras lustris, et adurgeat arcu.
 Estque deae sedes nemoris jam proxima fini,
 Quo via circuitu ducit protensa moroso, 180
 Scilicet assiduis silvam conatibus Ister
 Litore direpto grandem sinuavit in arcum,
 Ingentique sui se parte cavae intulit orae,
 Reddendos thalamo junctae telluris amores
 Amplexusque petens, ambabus quam deus ulnis 185
 Constringit, cujusque sinu versae incubus urnae
 Ponit arundineum caput, indulgetque quieti,
 Exacto ripae gratis ambagibus arcu,
 Discretis mediam lucis aedem ecce! Dianae,
 Non libycis surgit splendetque superba columnis, 190
 Nec per magnificam graduum sublimia molem
 Limina scanduntur; rutilo non tecta metallo
 Fulgent, nec pictis radiat laquearibus aurum:
 Simplice stat forma, cultuque decora modesto,

Silvicolae sic apta deae, sic apta pudicae. 195

Bis quatuor valido circumstant robore fulcra:

His obiens aedem podium, flexuque recurvo

In semet rediens, sublime per aëra pendet.

Muris exuviae cervorum, grandia ramis

Cornua diffusis, exstant, fictisque minantur 200

Frontibus, et specula e tecti se culmine tollens

Bis quatuor solem recipit, sequiturque fenestris.

Inde sub immensis terrae impendentis Olympi

Convexis ingens regionis cernitur aequor,

Et procul in nebulas, quibus evanescit horizon, 205

Perdita spectantur triplicis confinia regni.

Pone domum graviter taciturnis labitur undis

Ister. Sola strepunt, rumpuntque silentia ripae

Hic adverso, illic fluvio commercia prono.

Sudantum vi cornipedum, suspensa rudente 210

Longa ratum series, devictis viribus amnis

Obnixa trahitur, sulcati et gurgitis inter

Murmura se magno segnis fert pondere classis.

Sulcantes circum fremit unda irata carinas,

Et furit in proras, primis disscissa, sequentes. 215

Hinc nautae a transtris, hinc vociferatur agaso

Creber equos urgens, et clamor litora complet.

His ratibus veniunt opibusque virisque potenti

Pannonia sociis cerealia munera regnis,

Quaeque scyphis regum spumant, ipsisque deorum 220

Digna forent pateris, Tocaini dona Lyaei.

Occurrunt tractis fluvio delapsa secundo

Navigia: haec gravidis, quas condunt fluctibus, alvis

Ponto vicinis non notas gentibus artes,

Germanumque vehunt Istro plaudente laborem. 225

Oppositam retro versis obtutibus oram

Si spectas silvae, series per castanearum

Eminus immensas tibi parva videbitur aedes,

Populeis facies umbris velata modestas:

Parva, sed hanc ingens voluit sibi caesar asylum 230

Urbis ab insano strepitu, fastuque molesto.

Stat geminis media Elysiis, nemus inter et hortum,

Utraque divinum IOSEPHI munus opusque,

Aeterna in populum studii monumenta paterni.

Numine nam praesto nobis et ubique propinquus 235

Esse suo cupiens, istos sibi struxit amicos

Incoluitque lares, quibus inter gaudia per se

Felicis populi, regali nocte dieque

Insudare operi, grandes et volvere curas

Imperii solitus, tantorum summa laborum 240

Civis ab intuitu laeti sibi praemia sumens.

Dicere jam fas sit, quae civibus otia caris

Condedit, ac tanti sibi caesar tantus habebat:

Dicere laetantum coetus, convivias, ludos,

Mixtaque nobilium plebeja tripudia pompae, 145
 Et narrare diem de tot genialiter actis
 Unam, teque Dea canere auspice, teque tueri
 Laetitiam! qualis, Superiorum sede relictâ
 Nubibus alta sedens candenti luce coruscis,
 Et roseis frontem sertis redimita serenam, 250
 Munificisque rosas manibus gremioque sinuque
 Depromptas spargens, propior jam Diva vehare
 Huic nemori; utque deae comites geniique sequaces:
 Alipedes saltus, plausus, agilesque choreae,
 Et se librant resonant super aëra cantus, 255
 Innumeraque jocosum agmen, labiisque venusti
 Risus, auditique procul patulo ore cachinni,
 Te circum laete saliant, tuque ipsa sedili
 Desiliens levis aethereo, coetusque pererrans
 Tempestatem animis, et nubila frontibus atra 260
 Discutias; nec non fusae conviva per herbam
 Assideas plebi, lautisque accumbere mensis
 Dignere; ut jubeas concordēs pocula dexteras
 Jungere, et exosae potare obliviae curae.
 Sic mihi te spectare Deam, sic pingere fas sit! 265

Jam turris late dominans, urbisque superstes
 Tot vicibus, rubidis, quae pulsant sidera, saxis
 Prima propinquantem designat nuntia Phoebum;
 Jam curru ignivomis acto per inane quadrigis

Almus ab orbe redux imo se Cynthius effert, 270
 Occurrensque deo silvam circumfluus Ister
 Flammescente jubar tremulum reflectit ab unda,
 Fit vigil omne nemus, redivivis personat omne
 Vocibus alituum. Cervi nunc rore madentes
 Deservere umbras, et apricis pabula pratis 275
 Carpunt; et tepidis vaccae bubilibus actae
 Irrorata petunt mugitu pascua laeto,
 Quo tauri ducis aera vocant pendentia collo.
 En! centum reserant valvasque foresque tabernae,
 Hesternosque dapum foribus fugat Euris odores. 280
 Mox seris turbata epulis componitur aedes,
 Exstruiturque focus: rutilant crepitantque culinae
 Ignibus, et niveum positis lac fervet in ollis.
 Uritur in dulces lactis quaesita Hymenaeos
 Sole sub ardenti regnis faba nata sabaeis. 285
 Bullit aromatibus, quae venae ardore senectam
 Decipiunt, aestus reducis mentita juventae,
 Imbutus liquor, et lymphis ignota parantur
 Longaevae proavum jentacula simplicitati.

Protinus urbe ruunt, studium quos ducit equorum: 290
 Hos nam vita juvat caelebs, nec mane morantur
 Conjugis amplexus thalamo. Petit agmine silvam
 Multus eques, sparsusque viis, saltuque vagando
 Nunc animat lingua, nunc virga et calce fatigat.

Effusisque manu frenis premit acer anhelos 295
 Quadrupedes. Trepidat via pulsa potente pedum vi,
 Pulvereamque solo cava suscitatur ungula nubem.
 Tum lassī rapidis peragrata cursibus ora
 Tergore fumantis multo sudore caballi
 Desiliunt equites. Ocreis stimuli aere sonoris 300
 Pulvere decusso, tersoque a fronte labore,
 Et postquam mulcente manu pro more soluta
 Cornipedi egregio merces: succeditur umbrae
 Arboris expansae, largumque sedetur in orbem
 Rurales circum mensas, ubi longo agitato 305
 Accitam pulsare famem pars maxima curae.
 Pera dein loculis, phrygia spectabilis arte,
 Qua sacra Vulcano Nicotia conditur herba,
 Et praefixa tubo, spumaeque incisa marinae
 Ora trucidans referens Turcae, profertur acerra. 310
 Illa domi, illa foris, comes illa fidelis ubique:
 Conjugis illa vices, et cari supplet Achatis.
 De flamma in medio, tanquam vestalibus aris,
 Servata vigili, succensa cuique crematis
 Fumat acerra herbis, et vivum sustinet ignem 315
 Per pressum labiis anima inspirata canalem;
 Perque vices verbis, vel fumi nubibus ore
 Emissis truncus miscetur sermo corona;
 Atque ut nauta maris casus, ut praelia miles

Commemorat; sic, quidquid equo vel fortiter ausum, 326
 Vel temere: cursu praeversos praepete ventos,
 Transmissas saltu fossas, superataque septa
 Quisque refert, proprii laudator quisque caballi.

At nigrante procul fumo, formaeque nocivo
 Garrula femineis strepitat consessibus umbra. 325
 Neglecto studiose habitu, lectoque calentes,
 Aptae connubiis natae, matresque, procique,
 Quosque datis furtivus amor clam jussibus accit,
 (Lumina sed centum condens matrona cucullo
 Offensos casu delusa putabit amantes) 330
 Consociant sese; discumbitur, et sub opacae
 Tegmine castaneae cyathis libatur eoum
 Ustarum mixta nive lactis aroma fabarum;
 Delicium sexus primum extremumque ventusti:
 Hoc, infans, discit matris desuescere mamma; 335
 Hoc, vetula, invisam solatur nectare fortem!

Multiloquo dum sic ori stomachoque litatur;
 Mentem alii doctis taciturni pascere chartis.
 Pars, caput innixi dextrae, requiescere trunco
 Arboris eversae; pars membra sub arbore strati 340
 Et versare libros, et chartis lecta notare;
 Pars se ferre gravi meditantum pondere, secum
 Multa volutantes, silvaeque recessibus inis
 Quaerere non tritos calles, tenebrasque silentes.

Scilicet augusta nemorum caligine quiddam 345
 Divini residet, quod grandes pectore sensus
 Excitat, et crescentem animam, ceu corporis arcti
 Carcere perfracto, terrestribus eripit. Illic,
 Longus ubi stirpum ramis coëuntibus ordo
 Fornicis in speciem sese arcuat, et via subtus 350
 Effugiens oculos in noctem elabitur umbrae,
 Implexis junctum juvat ire redire lacertis,
 Atque salutifero membra exercere labore;
 Nec non vivifico fecundas aethere lymphas,
 Connubio quibus arcano potabile ferrum 355
 Junxit magna parens, cyatho multa ubere bulla
 Ducere, et optatam pleno trahere ore salutem.
 Reddunt hi latices, medicis si credere fas est,
 Amissum nervis robur chalybisque rigorem,
 Et doctae cum ventre abigunt incommoda vitae. 360
 Sic rerum genitrix irritamenta malorum,
 Auxiliumque malis utero progignit eodem:
 Illa sed invitae rapimus vi avulsa parenti;
 Fontibus hoc nobis ultro ipsa perennibus offert.
 Haec inter passim suavi modulamine mulcent 365
 Aurem animumque chori: proflatum buxus eburque
 Mille foraminibus tremulo melos aëre miscent,
 Aereque contorto notos silvisque ferisque
 Cornua consociant sonitus, et tibia vocem

Rauco cum strepitu tollens decumana virilem 370
 Imbelles explet cantus. Levis innatat auræ,
 Atque propulsa procul zephyrorum remige penna
 Auditur longe resono symphonia saltu.
 Ingeminat modulos habitans in saltibus Echo.
 Deficiensque melos volucres concentibus augent. 375
 Taliter innocue laetando prima diei
 Pars abit, et somno subtractam vita lucratur.
 Vos, quæis densa plicis tepidum cortina cubile
 Occaecat, segnique toro ac obtutibus arcet
 Auroram monitricem operum, radiosque recentis 380
 Propitios solis, quæ, quantaque gaudia vitæ,
 Et quantum vobis de vita demitis ipsa!
 Clara resumendis nunc æra laboribus horam
 Turribus e celsis sonuere. Meatur in urbem,
 Quo curanda vocat domus aut res publica quemque. 385
 Conticuere chori, murmur strepitusque facessunt,
 Et late vacuum turbis silet aura per oram.
 Sed non longa quies: mox se impiger hospita circum
 Tecta movere labor, mox increbrescere murmur,
 Multiplicique operum misceri silva tumultu. 390
 Vecta venit plaustis sub mole gementibus ingens
 Annona, et plenis ægre portata canistris,
 Quanta effusuræ multis se millibus urbis
 Exsatiare famem valeat, quantamque paranda

Lautæ sibi poscunt centum convivium mensis.
 Illico præfectæ clamorosa voce culinæ
 Distribuant operas: ancillæ jussa capessunt,
 Immundoque alacres et nudæ brachia sese
 Accingunt operi: pars flammis ligna ministrant;
 Pars ollas statuunt, et ahenæ liquoribus implent;
 Illæ frustra boum latis immania dorsis
 Exsecta immergunt aestu exsultantibus undis;
 Avulsas vitulis costas, caesasque bidentes
 Transfigunt aliae verubus, vimque ignibus addunt.
 Quæis, ope stridentum lente versata rotarum,
 Uritur, et fumans sudat caro sibila succis.
 Haec quoque fata instant altrice vagantibus aede
 Gallinae innumeris nulla formidine pullis;
 Haec anatum soboli undivagæ pavidisque columbis;
 Haec simulaturis lepores post fata cuniculis.
 Mille sub immiti cultro manibusque cruentis
 Eheu! vix coeptam fundunt cum sanguine vitam.
 Interea circumque cados circumque lagenas
 Improba caupones exercet cura dolusque.
 Illi sincerum vitiant, et fraude sibi ipsis
 Assimilant Bacchum, quo mendax inficietur
 Et genus, et natale solum spretamque juventam.
 Lenta meris alii quæ nescio toxica miscent,
 Ut restinguendos faucis liquor augeat aestus.

Increscatque bibendo sitis. Suppletur et unda, 420
 Si qua parte vacat vasis mensura falerno,
 Proque mero, redolens uvas, aqua venit inemta.

Et jam magnifice structas ex ordine mensas
 Ostentant late patulis triclinia portis;
 In pratis aliae, coelique sub axe locatae, 425
 Quas super excelsae dum curvant brachia stirpes,
 Frondea mobilibus nutant laquearia ramis,
 Luceque per frondum tremulos radiante smaragdos
 Tincta refert hilarem caligans umbra virorem.

Impendent aliis expansa, levesque per auras 430
 Cum crispis undant umbracula lintea limbis.
 Lacteus instratis candor nitet undique mensis,
 Gramineumque super descendens mappa tapetem
 Dives crystallis micat, argentoque superbit.
 Hoc urbem urbano cultu nemus excipit hospes. 435

Ac ubi jam coeli medio sol igneus arcu
 Instans verticibus furit aestu, et strata ferarum
 Contractis requiem captant armenta sub umbris:
 Ecce! velut certas, Phoebes virtute, per horas
 Oceanus labente vado sinuosa relinquit 440
 Litora, destituens nudo conchylia fundo;
 Utque redux, tumidis undas urgentibus undis
 Horrisonus, siccamque super revolutus arenam
 Desertum ruit ad litus, spumansque profundo

Immensos terrae sepelit sub gurgite tractus : 445
 Omnibus haud aliter portis in pulverulentas
 Urbs effusa vias densis peditumque equitumque
 Fluctuat agminibus, rapidoque instantibus axe
 Quadrijugis bijugis sibi curribus ante relictam
 In silvam ruit, et late diffunditur ora. 450
 Cauponum extemplo properans turba obvia turbis,
 Multaque servitiis pubes accincta, salutem
 Dant sumta comi tonso de vertice mitra,
 Exacuuntque famem longam recitando ciborum
 Profixi seriem. Tunc amplis atque refertis 455
 Considunt mensis lecti ad convivia coetus.
 Fumant fragrantés cumulatis lancibus escae,
 Atque peregrinam silvis olet undique silva
 Luxuriem. Positis ubi laeta falerna lagenis
 Exhilarant epulas, atque auricolore coruscant, 460
 Purpureove rubent crystallina pocula Baccho :
 Facundae fiunt mensae, linguisque bibendo
 Crescit amor fandi, fandoque libido bibendi.
 Incaluere mero mentes, et, ut ingeniosus
 Laetificos inter cyathos avet omnis haberi, 465
 Et solet argutis ambiri gloria dictis;
 Mille sales, et in ambiguis latitantia verbis
 Non nocua ingenii vibrantur acumina mille.
 Assiduus pariter mensis Amor hospes opimis

Multimodis ludens sua vibrat nequiter arma, 470
 Haud tamen ingenui, laesique cruore pudoris
 Suffusura genas. Dextris tum tinnula circum
 Craterum conferri acies sublime levatis,
 Illidique scypho scyphus, optarique tot anni,
 Quot fuerint potae resupino vertice guttae. 475

Interea circum plebs innumerabilis herbam
 Fusa super mollem, durove locata sedili
 Scamnorum accumbit rudibus nudo assere mensis,
 Ac, ut cujusvis patitur fortuna, labore
 Attritas reparat vires mercede laboris, 480
 Anticipando humilem recubans in gramine coenam,
 Aut iterando domi sumta, et disperdita pridem
 Prandia, quae vulgi stomachus matura latratu
 Poscit, quaeque cupit festis geminata diebus.
 Hic allata domo, non lectis condita chartis 485
 Fercula promuntur, lacerique poemata vatis
 Pingue ministerium mappae funguntur et orbis;
 (Forsitan in similes et nostra heu! scribimus usus)
 Illic exsurgunt voluerum, strue lancibus alta,
 Mandunturque labris adipem stillantibus artus; 490
 Hic exsecta boum tergis, et pinguibus assa
 Cratibus, innumeras exercet lamina malas.
 It lactuca comes, gallinae fetibus aucta,
 Unda quibus fervens, vitae ante exordia, vitam

Abripuit mollem. Juvat hos siccata camino, 495
 Vique salis celeri sus sorti erepta putrendi;
 Illis farcta placent extis spissove cruore
 Intestina suis, propriis post fata sepultae
 Visceribus; plebejæ aliis bellaria mensae:
 Butyrum flavens, pressique coagula lactis 500
 Aut sale respersi, morsus sub dente luentes,
 Mordaces raphani. Simul undique labra scyphorum
 Pulsa gemunt, tardumque vocant tinnitibus haustum.
 Mille liquor Cereris dilutæ fertur in urnis,
 In vires animosque potens. Hic ærea vi 505
 Terrifico excutiens procul obturacula fragore
 Impatiens vasis fermentum jactat in auras,
 Et genitam lapsu, sublatis defluus urnis,
 In spumam surgens, cyathis exuberat albus.
 Crateres mensaeque madent, juvenisque Lyæi 510
 Copia magna fluit, vastis profusa lagenis,
 Firmandos operis subitum robur in artus.
 Solvuntur gemina virtute deique deaeque
 Pectora sinceræ clamosa in gaudia plebis.
 Innumerabilium laeta undique murmura vocum, 515
 Plaudentum strepitus manuum, mixtique sonoris
 Risibus audiri cantus, qui liberiori
 Indulgere jubent genio. Fremit omne redundans
 Laetitia nemus ingenti, fremit aether et Ister,

Ipsaque vicinae ferit urbis moenia clamor. 520

Alternant epulis ludi, spectacula ludis,

Quaque patet, grandis speciem fert silva palaestrae.

Pars, humeros exuta, citas agit irrequiete

Celsa sub astra pilas, reducesque sub astra remittit;

Pars pede vel pugno, nervosos nuda lacertos, 525

Folles exagitat teretes; secat aëre turgens

Compresso globus immensos sub nubibus arcus,

Conceptisque novis ex casu viribus altum

Exsilit, et resonos pugno capit obvius ictus.

Pars per arenosum, demisso poplite, planum 530

Torquet in erectos lignum revolvibile conos;

Sternentique novem cum lucro gloria cedit.

Pars viridis tabulae facili super aequore sphaerae

Viribus ingenio rectis confligit eburnas.

Pensilis his ales porrecto plumbea palo, 535

Ipsa scopus telis alias, hic missile telum,

Mittitur in fixo spectatam lumine metam.

Suspensis alii per inane sedilibus, imae

Conspicui plebi, proprio se pondere librant,

Pegaseo jamque audet eques, ceu Perseus alter, 540

Impellens hastile scopo, se ferre volatu;

Iam volucris curru, nullo temone rotisque,

Iam rate conscensa, remis velisque carente,

Praecipitesque ruunt, attollunturque per auram.

Exhibet hic equitum priscos imitamine ludos , 545
 Axe rotata suo, versatilis area circi,
 Qua super effictis pubes elata caballis
 Rapta fugit properi remeatque rotatibus orbis,
 Inque scopum rapido vix haustum lumine dextris
 Conjicit incertis errantem saepius hastam. 550
 Materiem risus ibi pictam monstrat, et arctam
 In caveam sudaturas ciet histrio turbas.
 Conveniens agitur vili comoedia socco,
 Abiegnique tremit fremitu compago theatri.
 Isthic inspicitur tenebrosa cavisque patescens 555
 Arca foraminibus, per quae condensa videntur
 Lumina mirantur pictarum parvula rerum
 Per vitra in vanas excrescere corpora moles:
 Expedit orator, quae pandat pervia luci
 Charta per inclusas arcae portenta tenebras. 560
 Illa urbes, portus, pellucens portubus aequor,
 Et veteris pandit septem miracula mundi.
 Ast hic attoniti quid dignius oris hiatu,
 Aemula naturae, coram vis exhibet artis,
 Et graviore monet rhetor spectare theatro. 565
 Hic nam corpus iners capit ex compage rotarum,
 Ipsaque compages ab inerti pondere vitam,
 Et, velut imperio mentis, simulacra moventur.
 Quantaque vis lateat liquida vitalis in aura,

Exsucto vacuis ostenditur aëre vitris, 570

In quibus efflatam cum discedentibus auris,

Languida principio, mittunt animantia vitam.

Aes quoque, nequidquam pulsum, mutescit, et omnis

Emoritur sonitus; subit ipsa evanida mortem

Omnia vivificans, consumens omnia flamma. 575

Nec non vis ingens ignis, nostrique stupenda

In vires ignis monstrantur temporis ausa.

Qui latitat caecus per magni corpora mundi,

Affricu vitri scintillans prosilit ignis,

Seque tubis glomerans fit formidabile fulgur, 580

Fit Jovis horrendum fulmen, mortalibus actum

Imperiis, et mortali tractabile dextrae!

Sunt alii centum ludi, spectacula centum,

Ludorumque frequens per totam musica silvam

Festivos auget strepitus. Modo caecus ab aure 585

Exspectans citharoedus opem trivialia nervis

Carmina pulsatis iterat; modo claudus eburni,

Prolibus auditus fidicen, modulamine plectri

Inciat infantum per mollia prata choreas.

Quinquaginta chori juvenum, quos concolor ornat 590

Vestitus, totidem nunc de suggestibus altis

Consona multifori sociando cornua buxo

Reddunt plaudenti nuper cantata theatro.

Nunc tonat ingenti, strepitus superatque tumultu

Barbara quae saevo comes it symphonia Marti, 595
 Incendens acies, turmasque in proelia ducens.
 Tusa per argutos, quos tollit fistula, cantus
 Cymbala tinnitus edunt, auraque moratur
 Collisis clangor discis excussus ahenis.

Verbere jam crebro, vacuis intensa cylindris, 600
 Increpitare cutis; jam raucum tympana murmur,
 Iam valide pulsa miscere tonitrua pelle,
 Clararumque procul coelo canor ire tubarum.

Res nova, res ingens spectatu! publicus urbis
 Convictus tantae, convivarumque tot unum 605
 Millibus hospitium, tantus talemque tuendum
 Se praebens populus! Procul hinc temulenta madensque
 Ebrietas, comitesque procul spumantia labris
 Iurgia, et ungue furens in crines rixa cruento,
 Atque ea, quae celebres plebis miseranda per urbes 610
 Turpior ex medio fastu spectatur, egestas.

Omnia concordem, locupletem, et in arte peritam
 Ingenue partis, et libertate fruendi,
 Felicemque probant gentem, regimenque paternum!

Laeta sed haec rerum facies, populique locique 615
 Proh! quantum sibi dissimilis, quantumque severa
 Extremo patriae fuit in discrimine nuper!

Sola diu victrix propriis procul Austria saevum
 Finibus arcebat bellum, quo Gallia coepto

Omnibus exitium regnis infensa paravit: 620
 Insolitis bellum furiis, nec in agmina lectis
 Gestum militibus, toti sed in arma coactae
 Gallorum genti: bellum heu! super omnia saevum
 Iurato illorum tunc libertatis ad aras
 In diadema odio, regisque cruore peremti: 625
 Quum subito adversis fortuna faventior armis
 Facta, ducemque comes terraque marique secuta est.
 Insidias hac ille domi, bellicaeque sinistros
 Evasit casus: hac aucti frena prehensens
 Imperii consul Gallorum restituit rem. 630
 Ergo per Italiam victori Mantua longis
 Pressa famis morbique malis ubi dedita cessit:
 Acres fulmineus bijugos currumque cruentum
 Austriacas propius Mavors immisit in oras;
 Ac ut vere novo, dum gurgite turbidus atrox 635
 Danubius trudens glaciati fragmina dorsi
 Convulso rapit effractas tutamine ripas,
 Mox lubricas arcto coacervans littore moles
 Surgit in horrificas rupes, tumidisque propellens
 Fluctibus aggestos montes, procul omnia circum 640
 Mergit aquis, sternitque domos, sternitque tenaces
 Funditus everso fulerorum robore pontes,
 Inque iras sociat fluitantem gurgite stragem,
 Et geminat glacie commixta ruina ruinas:

Haud secus, Italiae convulsis rebus ab imo, 645
 Vires devictas sibi belli junxit in iram
 Gallus, et austriacis magnas minitantiæ clades
 Agmina diffudit terris, centumque per annos
 Expertes hostis complet terroribus urbes.
 Continuo trepidis allapsa per aëra pennis 650
 Fama per attonitam vulgat bacchando Viennam,
 Ipsum ad regnorum caput augustosque penates
 Tendere jam totis festinum viribus hostem,
 Atque sedere animo, combustae in moenibus urbis
 Duras supplicibus pacis praescribere leges. 655
 Hisque fidem dictis tot ab urbibus affluta fecit
 Vis ingens hominum, laribus fugitiva relictis,
 Quae trepide ereptam tectis bellicae rapinae
 Partem vectabat plaustis miseranda bonorum,
 Et lamentando migraverat agmine, visam 660
 Evitans urbem, vixque evitata pericla.
 Tunc populus subitis et magnis motibus actus
 In diversa ruit. Partem pavor anxius urget
 Praecipitare fugam; partem furor acer in hostes,
 Ingentesque animi, et patriae in discrimine summo 665
 Summus amor patriae rapiunt ad fortia facta,
 Magnorum proavum memoratis aemula factis,
 Quorum clara fides atque imperterrita virtus
 Istam, quam colimus, ferro flammisque petitam

Turcarum a furiis salvam servaverat urbem, 670
 Et quibus hanc auram, patriam hanc atque ista nepotes
 Libera servili debemus compede membra.

Inde, per incussum turbata mente pavorem,
 Quantum lustratis trepide conquirere tectis
 Fortunae licuit, quantumqueprehendere raptim 675
 Quisque suae poterat, procul anxius abdedit inmis
 Secretisque domus latebris, terraeve parenti
 Reddidit infossum, vel tutas misit in arces.
 Ast, qui fortunis potior, pudor intemeratus
 Virginitasque satas, providasque ante omnia matres 680
 Accelerare fugam jubet. Illae, flebile visu!
 Inter singultus lacrimasque, trementibus ulnis
 Colla maritorum stringentes, triste supremum
 Affando dixere Vale; post, pectore moesti
 Conjugis avulsae, jussu virtutis acerbo 685
 Cum natis nuribusque evectae moenibus urbis
 Saepe retrospectis fugiunt, reputantque gementes
 Quanta relinquuntur, quantisque objecta periclis!
 Fessa deinde annis venerandaque longaevorum
 Pars parat ire patrum, quorum (quo totus in unam 690
 Nunc patriam vertendus amor, pietasque satorum
 Nil illam praeter, quod tutaretur, haberet)
 Pectore decretum fuit hinc migrare, piamque
 Canitiem peregre tectis inferre rogandis,

Cernere ubi tuto tantos subsidere fluctus 695
 Detur, et in reditus aevum producere dulces.
 Qui postquam tenere complexi, et rite precati
 Incolumes natos, horum pietati animisque
 Mandata impense cesserunt ocus urbe.
 Arripuerunt fugam pariter, quibus Gallia quondam 700
 Patria, tunc hostis, nec nostra hac hospite terra
 Obtigerat modus exsiliis requiesque laborum;
 Tum, quorum suspecta fides, ac protinus omnes,
 Extera quos genuit tellus, jussi urbe facessunt,
 Quam miraturi terris venere remotis. 705
 Ultima discessit, quo tardior iste veniret
 Afflictae addendus dolor urbi, regia proles,
 Optata imperii spes tanti, obtentaque votis;
 Nec non augusti fratres, magnaeque Theresae
 Regnorum in columen crescens divina propago. 710
 Tuque ibas, crudeli ingens miserandaque sorte,
 Regum progenies magnorum, parsque sititi
 Sanguinis, infanda superans e caede tuorum!
 Quam tua captivam fatis servarat iisdem
 Patria, nunc vinclis ereptam finibus arcet 715
 Exsilio, sed adhuc felix censenda, quod exsul,
 Nec cinis, infensa tinctaque cruore parentum
 In terra jaceas, inhonora carensque sepulcro!
 Tres adeo fugitiva dies, tres agmina noctes

Undique se glomerant triviis, aegreque per amplas 720
 Eluctata ruunt portas in aperta viarum.
 Aurigis inflata sonant, celerantque morosam
 Aera recurva fugam; volvuntur turbine in altum
 Pulvereae nubes, et late accensa coruscant
 Nocturnum per iter piceis funalia flammis. 725

Jamque salus, dum terra fugae vix sufficit, Istro
 Quaeritur. Huc vasta imperii tabularia mole,
 Vertere quae posset damnosos hostis in usus,
 Huc ferro rigidis congesta aeraria cistis, 730
 Huc collucentes aulae penetralibus altis
 Thesauri regum veteres, divesque supellex:
 Ingens argenti caelati pondus et auri,
 Magnoque aequivalens gemmarum copia regno,
 Et trabeae, et torques adamantum luce corusci,
 Sanctaque regnorum sceptrā, et diademata noto 735
 Praeripienda odio, longo quibus ordine reges
 Fulgentes solio sueti considerare avito.
 Haec centum vastis religatae ad litora naves
 Accipiunt alvis. Urgentur pondere in imum,
 Pannoniamque graves tendunt prono amne carinae. 740

Dumque his prospicitur: quidquid juvenumque
 virumque
 Ruri et in urbe fuit, velut impellente deum vi
 Consurgunt, statuunt, jurant pia ponere firmo
 Pectora pro vallo, et pulchrae ferre obvia morti.

Arma animis, arma ore rogant, stridenteque pandunt 745
 Cardine ferratas armamentaria portas.
 Irruitur: pars horrentes de pariete vellunt
 Enses, fatiferas pars tela vomentia glandes
 Injiciunt humeris; dum nil super, ipsa petuntur
 Prisca et adesa situ spoliatis arma tropaeis. 750
 Ille gravem clavis hastam, rapit ille bipennem,
 Hi jacula invadunt, hi sicas barbara dudum
 Viscera rimatas: rudis instrumenta necandi
 Artis, et in nostrum minus apta nocentius aevum!
 Venatus amor ipse piis sua gaudia dextris, 755
 Vulnificas et cessit opes, cessitque suarum
 Ruris amor partem; dant falci, dantque ligoni
 Saevitiem cotes, spiratque imbelles cruorem
 Agricola ferrum. Re qualibet arma parantur.
 Bis quatuor nondum vicibus se Phoebus eoa 760
 Extulerat, seque hesperia demerserat unda:
 Jamque parata omnis pubes horrebat in armis,
 Proficui laudem leti ardens, inque cohortes
 Jam fuerat divisa pares; sua cuique phalangi
 Signa ducesque dati, quibus olim vulnera passis 765
 Parta quies et honos; sed rursum invadere quiddam
 Magnum, et victrices canis implectere lauros
 Mens agitat. Media mox se urbe superba ferebat,
 In numerumque manus dimensis gressibus ibat,

Altior assurgens cristis et fronde comante, 770

Inque supercilium depressis torva galeris.

Aurea fulgebat circum praecordia scriptis:

Omnia pro patria et pro caesare! tessera verbis:

Hanc animis, hanc vexillis, hanc ore ferebant.

Jamque dies aderat, qua, teste ac rite vocato 775

Adjutore deo, sanctas ante illius aras,

Vita sacramento patriae regique vovenda,

Inque propinquantem tendendum erat ocius hostem.

Ergo ubi prima polo lux astra fugaverat, urbe

Exiit armatum ter denis millibus agmen, 780

Constiteratque acie grandi prope moenia campo.

Prima stetit fulsitque loco levioribus armis

Annos praevertens animis studiosa juvenus;

Pone viri pubesque, quibus matura periclis

Aetas, ardorque pares in proelia vires: 785

Pars geminas sublimis equis stipaverat alas,

At procul immensa portis effusa corona

Cinxerat urbs agmen, coram tuitura suomet

Ex gremio afflictis natam spem rebus opemque.

In vos, ante omnes, Musarum et Martis alumni! 790

Flos, decus, et patriae non expectatio tantum

Laeta, sed in dubia quoque nunc fiducia sorte!

In vos obtutus teneros intenta tenebat;

Nam meminit, quanto sibi tunc haec ipsa fuisset

Aetas praesidio, dum se pressam obsidione 795
 Turcarum horrendi circumtonuere furores.
 Moribus ast metuit, terretque licentia Martis,
 Et metuit vitae, pensans, si fata tulissent
 Vos cadere, heu! quantaevobiscum corruerent spes.
 Venerat augustus, forma phalerisque superbo 800
 Celsus equo, canaque ducum stipante caterva,
 Quem curru aurato niveisque jugalibus urbe
 Evecta insequitur conjux. Simul undique campo
 Exoritur clamor laetantum et fausta precantum.
 Solvuntur pronis honor et reverentia signis, 805
 Exsertique micant enses, et fulgurat horrens
 Ignivomûm seges armorum. Procul aere canoro
 Insonuere tubae, strepuerunt tympana, et atra
 Explicuere aquilas aurarum undantia flabris
 Carbasa signorum. Lustrat deinde ordine turmas 810
 Princeps, adfatus blande, vultuque paterno
 Quemlibet intuitus. Simul ejus numinis, ecce!
 Vi propiore novas capiunt praecordia flammæ,
 Cunctorumque oculis ingens micat aestus amoris:
 Qualiter, almus aquis dum Titan surgit eoïs, 815
 Pontus inardescit radiis, et flammeus undat,
 Ignitisque polo rutilant vaga nubila limbis.

Sub dio medioque loci stetit omnipotentis
 Ara Dei, facibus lucens, et thure vaporans,

Ad quam sacrificæ succinctus veste sacerdos, 820
 Fulgentemque gerens veneranda in fronte tiaram
 Sacra facit, placatque Deum, Superosque precatur.
 Huc sua signiferi vexilla tulere, decora
 Laurigero appensis apici, et fluitantibus aura
 Lemniscis, augusta suum quibus insuit ipsa 825
 Nomen acu, memoremque animum testantia verba.
 Illis, submissa reverenter cuspide, sacras
 Imposuitque manus, thurisque adolevit honorem,
 Lustralesque aspersit aquas ex more sacerdos.
 Suppliciter post sublatis ad sidera palmis 830
 Aeternum sic ore Deum, sic mente precatur:
 Felicem augustum, fortunatamque juberet
 Caesaris esse domum, quoque inclinata recubat
 Res patriæ, Carolum, velletque, ut nunc quoque victor
 Tot foret obtentis ad Rhenum Istrumque triumphis. 835
 Hanc et propitiæ flagrantem in præclia pubem
 Respiceret, reputans dextris simul hisce suammet
 Defendi causam, furiis quia nosset iisdem,
 Hoc quibus ingruerit bellum, sua diruta templa,
 Aras sacrilege versas, prostrataque sacra. 840
 Ergo suis præsto quoque defensoribus esset,
 Utilibus patriæ miserescens parceret annis,
 Et faceret, deturbato de finibus hoste,
 Arma revisendis lætos suspendere tectis,

Ac remeare probos tractandas pacis ad artes. 845

Vellet et hunc populum, reges et sacra verentem,

Atque hanc, imperio quippe instar cardinis, urbem

Servare incolumes, et clauso denique Jano

Regna sub austriacis sineret per saecula manere,

Ut nunc, utque olim, semper felicia sceptris. 850

Talia suppliciter vix fatus; et ocius omnes

Arrectis jurant suspecta ad sidera dextris:

Per mare, per terras, per totum qua patet orbem

Pro rege et patria, reliquo potioribus aevo,

Se ruere in medios hostes, vitaeque necisque 855

Contemtore animo, et forti dare funera dextra;

Cedere nec signis, nisi corpore velle relicto.

Audirêt tellus, audiret stellifer orbis,

Perfidiae audiret vindex atque ultor Avernus!

Auribus haec capiens caesar dum mente revolvit, 860

Quamque fidem miti quantumque rependat amorem

Imperio populus, quem lege fideque regebat:

Dulcibus illi imo lacrymis ex corde coortis

Florentes maduere genae, nec quivit Olympo

Despiciens circumfusas Deus aequore terras 865

Humani majus, nec se quid dignius usquam

Hac populi pietate, hoc régis amore videre.

Optatum extemplo clangentia classica signum

Discessus dederant; simul arma et clamor in altum.

Signaque tolluntur; versisque exercitus alis, 870
 Dante viam populo, maris instar fluctuat agro.
 Jamque iter ingreditur, carisque iterumque iterumque
 Respectis laribus moesta jam cedit ab urbe.
 Ductrices aquilae antevolant, haeretque viro vir
 Passibus aequatis, sequiturque caterva catervam. 875
 Ingens it coelo fremitus, fractosque tubarum
 Armorumque sonos, pulsaeque tonitrua pellis
 Alta per anfractus urbis munimina reddunt.
 Stipabat latus, et dextras prensabat euntum
 Agmen amicorum, certatque subire ferendo 880
 Annonae armorumque operi, primumque levare
 Martis inassueta manantem fronte laborem.
 Stant, profugis reliquae, per propugnacula matres
 Bella exsecratae, desolataeque sorores,
 Perque assurgentem glomerato pulvere nubem, 885
 Dum potuere, oculis votisque sequuntur euntes.
 Tot viduata viris et flore orbata juventae,
 Obsessae speciem ferre arcis visa Vienna.
 Rarior in triviis populus, rarique tumultus,
 Et dolor omnia mutus habet. Commercia stagnant, 890
 Ingenuae languent artes, inopesque lacertis
 Fabriles torpent operae, nec vocibus ullae
 Discentum strepuere scholae, fora lite vacabant;
 Nam sua jam nulli, sed solum publica curae.

Tu quoque, laetitiae sacra, moestum, silva, silebas! 895
 Plausibus urbi alias, tunc temporis aemula luctu.
 Triste tui patuere sinus, et non nisi vanas
 Complexa es gremio laetis pro civibus umbras.
 Hospita moerebant foribus tua tecta seratis;
 Nec sonuit buxus, nec ebur, nec cornua cantu: 900
 Sola suos solam, nullique audita per oram
 Disperdit philomela modos; vox sola ferarum,
 Mugitusque bouum resonant, quibus nulla futuri
 Anxia mens, nec amor patriae, nec cura penatum.
 Tutandae interea labor omnes occupat urbis. 905
 Civibus agricolae deserto vomere mixti
 Nocte dieque solum effodiunt, et moenia longe
 Fossarumque moris, praeruptoque aggere cingunt.
 Itur in annosos saltus, ingensque securi
 Fit late strages. Volvunt de montibus altis, 910
 Et fabricant stirpes in acutos cuspide vallos;
 Cornipedesque auro radiantes ducere currus
 Assoliti, nullo domini discrimine, plaustreis
 Pro fastu immanem silvae traxere ruinam.
 Continuo trabibus firmantur valla praeustis, 915
 Ac, ubi spe longae sepes plantata quietis
 Frondibus umbrabat vallum, mox horruit arena
 Cuspidibus densis circum munimina saltus.
 Non mora, nec requies operi: replentur hiantes

Murorum rimae, longae vestigia pacis; 920

Usibus aptantur centum non tacta per annos

Portarum claustra, et scabri ferrugine vectes.

Subvectantur equis, et per turrita locantur

Moenia multiplicem tormenta vomentia mortem,

Et jaculanda procul feralis pondera ferri. 925

Sexus et imbellis, quando sors urget acerba,

Abjectos celerat calathos mutare ligone,

Et subit auxilians operi, viresque dat ingens

Urbis amor. Plectunt aliae de vimine corbes,

Ingestaque implent munimen mobile gleba; 930

Vina ferunt urnis aliae, Cereremque canistris

Expediunt plenis, operique sitique levamen.

Mille viis aliae patriae succurrere certant.

Caedibus exhaustis, castrisque asperrima passis

Militibus matres, virtute et sanguine clarae, 935

Pectore magnanimo properant solaminis omne

Procurare genus; pars vestimenta parabant,

Pars tenui e tela medicandis vincula plagis;

Filaeque scindebant fortem bibitura cruorem;

Pars votis ardent et relligione juvare: 940

Squalida circumeunt tunc sacro altaria luctu,

Atque redemptorem plangentia templa peremtum

Prostratae genibus verrunt, et pectora tunsae.

Contendere omnes fortesque piaequae probari.

Illa etiam, nostrae studio celebrata Camoenae, 945
 Silva petebatur, nimis heu! vicina Viennae,
 Immitique dedit gemitus percussa securi.
 Hic quoque caesa ingens ruit ulmus, et incubat umbris
 Immoritura suis; ruit ardua populus illic,
 Radicesque, soli nutricis ab ubere raptae, 950
 Ventis, quos vicere diu, ludibria nunc sunt.
 Avulsae ripis salices, virgulta viretis,
 Plectenda in vastos pignantum tegmina corbes.
 Mollia, quae choreis et servivere palaestrae,
 Sub saevo in foveas nunc prata ligone dehiscunt, 955
 Et multa horrescens assurgit cuspide vallum.
 Ipso in laetitiae sacrati limine luci
 Terrorum occursant facies, faciesque minarum,
 Et par Elysii felicibus insula campis
 Horrendae speciem prae se fert Martis arenae; 960
 Abfueratque parum, quin atrox exitiales
 Huc etiam Bellona faces jactaret, et ingens
 Omne ruina nemus, fumansque favilla jaceret,
 Qua super, ungue genas lacerae sparsisque capillis,
 Caesarum ob patriam natorum funera matres 965
 Plorarent tumulis. Sed verterat omnia justum
 In melius numen. Coelo descendit ab alto,
 Et terras tandem Pax exoptata revisit,
 Pax oleae ramum dextra, cornuque sinistra

Dives fruge ferens, hilari quam candida vultu 970
 Laetitia insequitur, roseis sibi tempora sertis,
 Et roseo gestum craterem flore coronans.
 Ergo nemus sibi sacratum, sedemque relictam
 Diva redux petiit. Pulso terrore minisque
 Rursus, io! rediere chori, convivia, plausus, 975
 Festaque cum solitis rediere tripudia ludis.